

Волошко Л. Б.

к. пед. н., доцент, доцент кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

РЕФЛЕКСІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Проблема рефлексії особистості становить значний інтерес у науковій літературі, оскільки рефлексивний підхід до розуміння людини створює основу для розкриття перспектив її внутрішнього росту, резервів саморозвитку. Без культури рефлексії неможливо вирішити проблему формування мотивації до самонавчання, самовдосконалення особистості в процесі професійної діяльності.

Проблема саморефлексії особистості не є новою. Вона активно розробляється філософами, соціологами, педагогами, психологами. Однак зміст поняття саморефлексії постійно реконструюється та уточнюється, що свідчить про його багатоаспектність і складність.

Аналіз наукових публікацій, в яких започатковане дослідження піднятої проблематики, показав, що феномен рефлексії вивчається в трьох основних напрямках: загальнометодологічному, теоретичному, практичному [2]. У більшості сучасних досліджень поняття "рефлексія" розглядаються у рамках рефлексивної психології (Н. Алексєєв, І. Бех та ін.), рефлексивно-гуманістичної психології співтворчості (С. Степанов та ін.). Виділення нової галузі – рефлексивної психології – створює основу для вивчення ролі рефлексії в системі психологічних механізмів, що забезпечують творчий розвиток мислення, особистості в цілому. Рефлексивний підхід відображує ідеї про цілі та сенс людського життя, унікальності власного „Я”.

У соціально-психологічному витлумаченні рефлексія – це усвідомлення індивідом того, як його сприймають співрозмовники, як він розуміє інших шляхом роздумів над собою, а також самопізнання особою внутрішніх актів і психічних станів, власних здобутків. У психологічній структурі особистості рефлексивний компонент виступає основою для її розвитку та самозмін.

Феномен рефлексії, як правило, репрезентується у зв'язку рефлексивно-інноваційними можливостями (С. Степанов), рефлексивно-творчим потенціалом (Е. Кремер), творчою унікальністю людини (О. Варламова, А. Бойко), життєтворчістю (А. Сухоруков), співтворчістю (А. Овсянников), професійною самореалізацією (С. Маслов, О. Поліщук та ін.).

Зміст поняття „рефлексія” розглядається з позиції філософського трактування (Д. Локк та ін.), у рамках психологічного напрямку (Т. Давиденко, Ю. Кулюткін та ін.), природничо-наукового (К. Вербова, С. Кондратьєва), інженерно-діяльнісного (В. Давидов, А. Зак та ін.), гуманітарно-культурологічної орієнтації (І. Палагіна, С. Степанов та ін.).

У ряді публікацій розглядається зв'язок рефлексії з самооцінкою, самовихованням, саморегуляцією, особистісною тривожністю (А. Реан).

На наше переконання, для більш глибокого розуміння рефлексії її необхідно розглядати на реальних соціальних групах, об'єднаних значущою спільною діяльністю, у тому числі навчальною, здійснюваної в професійно значущих життєвих ситуаціях. У зв'язку з цим треба зважати на те, що для становлення культури рефлексії студентів соціономічних спеціальностей важливе значення має співвіднесення рівня домагань особистості із досягнутим результатом. Під культурою рефлексії слід розуміти рівень самосвідомості, який передбачає вміння зрозуміти власний психічний стан, керувати ним, вливаючи на себе як й на значущих інших, що дозволяє значно розширити можливості пізнання власного „Я” та себе в цьому світі.

Досвід рефлексії є не лише бажаним, а й обов'язковим для людини, яка опановує спеціальність типу «людина – людина». Активними методами засвоєння механізмів рефлексії є організаційно-імітаційні ігри, рефлесопрактики, проблемно-рефлексивний полілог (діалог), тренінги, відеотренінги. Аналіз даних літератури показав, що означені соціально-психологічні методи розвитку рефлексії застосовуються, головним чином, в організації підготовки або перепідготовки держслужбовців, топ-менеджерів. Однак, майже відсутні дослідження, що описують використання таких методів у процесі підготовки до професійної діяльності студентів соціономічних професій [1].

Рефлексія особистості, як один із механізм перцепції, є поліфункціональною, оскільки: виступає засобом самодіагностики, самопомоги, самопідтримки та самокорекції поведінки; впливає на процеси ідентифікації, збагачує ціннісно-естетичну сферу особистості; служить основою розвитку творчого потенціалу; коригує характер міжособистісних стосунків у соціономічній сфері діяльності; виступає своєрідним регулятором емоційних реакцій індивіда, зокрема, є основою саморегуляції емоційного стану в умовах нервово-психічного напруження; може стати початком для розвитку професійної саморефлексії, що має суттєве значення в процесі входження в професію типу «людина – людина», а в подальшому – для розвитку професійної майстерності та самовдосконалення. Таким чином, рефлексія виступає засобом конструювання професійно важливих якостей особистості фахівця соціономічної сфери.

Література:

1. Волошко Л. Б. Особливості розвитку мотивації професійної діяльності у студентів соціономічних спеціальностей / Л. Б. Волошко // Молодий вчений. – № 10 (37), 2016. – С. 226-230.
2. Перевалова О. В. Рефлексивные способности личности как полинаучная категория / О. В. Перевалова // Вестник КГПУ имени В.П. Астафьева. – 2012. – № 2. – С. 237-244.